

TMMOB ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI
ORTA KARADENİZ BÖLGESİ ENERJİ FORUMU
4-5 Eylül 2007

SUNUCU Meslek odalarımızın değerli başkan ve yöneticileri, kamu ve özel kuruluşlarımızın değerli yöneticileri ve temsilcileri, sivil toplum kuruluşlarımızın değerli temsilcileri, değerli konuklar, basınımızın değerli temsilcileri; TMMOB tarafından, 22-23-24 Eylül 2007 tarihlerinde Ankara'da düzenlenecek olan Türkiye VI. Enerji Sempozyumu öncesinde Elektrik Mühendisleri Odası Samsun Şubesinde düzenlenen Orta Karadeniz Bölgesi Enerji Forumuna hoş geldiniz.

Yakın zamanda aramızdan ayrılan EMO Onur Kurulu Üyesi Sabri Aksüt ve yitirdiğimiz tüm meslektaşlarımız anısına, sizleri bir dakika saygı duruşuna davet ediyorum.

Forum programı:

İlk gün, 4 Eylül açılış bildirisiyle başlayacak ve ardından, "Bölgenin Enerji Kaynaklarının İncelenmesi, Yeni ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve Enerji Verimliliği ve Elektrik Enerjisinin Üretimi, İletimi ve Dağıtımı" başlığı altındaki konularla tamamlanacak. İkinci gün, 5 Eylül ise, Enerji Sorunları, Tüketicilere Yansımaları ve Çözüm Önerileri; Hidrolik Santrallerin Samsun Süreci ve Çevreye Etkileri" konulu oturumlar ve son olarak, "Enerji Krizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konulu panellerle son bulacaktır. Açılış konuşmasını yapmak üzere, EMO Samsun Şube Başkanı Sayın Suat Yılmaz'ı kürsüye davet ediyorum.

Sivil toplum kuruluşları ve meslek odaları başkanları, kamu kurum ve kuruluşlarının değerli yöneticileri, değerli meslektaşlarımız, kıymetli konuklarımız, değerli basın mensupları; Elektrik Mühendisleri Odası Samsun Şubesi adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Orta Karadeniz Bölgesi Enerji Forumuna hoş geldiniz.

Bugün, 4628 sayılı Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu Yasası ile kamu hizmet anlayışının terk edilerek, merkezi bütünsel yapının parçalandığı enerji sektöründe yaşanan özelleştirmelerin bir sonucu olarak, enerji alanının bilinmeyene doğru sürüklendiği bir dönem yaşıyoruz.

SUAT YILMAZ
(EMO Samsun Şube Başkanı)

Enerji alanında, günümüz koşulları, konunun güncel verilerle beslenerek, yerel ve ulusal ölçekte sürekli işlenmesini, sorunların doğru tanımlanarak çözüm önerilerinin bu verilerle oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Üretim sürecinin kesintisizliği ve buna bağlı olarak yaşamın çağdaş koşullarda sürdürülebilmesi, enerjiye bağlılık, elektrik ve kaliteli enerji taleplerinin karşılanması önemlidir. Elektrik enerjisinin üretim, iletim ve dağıtım safhalarında, bölge ve ülkemizin ihtiyaçlarının doğru tespit edilerek, gerekli yatırımların planlanması ve zamanında gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Tüketicilerin için, kaliteli ve ekonomik olmasının yanı sıra, enerjinin sürekli sağlanabilmesi için, üretim, iletim ve dağıtım sistemlerinin uyum içerisinde, merkezi bir planlamayla yönetilmesi gereklidir.

Değerli konuklarımız; Elektrik Mühendisleri Odası, kuruluş Yasasından kaynaklanan görevleri gereği, dünyada ve ülkemizde enerji alanındaki gelişmeleri izleyip, değerlendirip, elde ettiği sonuçları muhalefete, iktidara ve kamuoyuna sunmak durumundadır. Bu anlayış doğrultusunda, bugün düzenlemiş olduğumuz Enerji Forumu önem kazanmaktadır.

Değerli konuklar; bilindiği üzere, küreselleşme ve oluşturulmaya çalışılan yeni dünya düzeni enerji politikaları üzerinden şekillendirilmektedir. Bu amaçla pek çok bölgede savaşlar, işgaller yaşanmaktadır. Ülkemiz de dünya enerji politikaları açısından önemli bir bölgede yer almakta olup, bu politikalarından etkilenmektedir. Ülkemizde, enerji

alanında elektrik kesintilerinin yaşandığı, nükleer santrallerin ve tamamen dışa bağımlı enerji kaynaklarının çözüm olarak gösterildiği günümüzde, Samsun, Amasya, Çorum, Ordu, Sinop illerini kapsayan Orta Karadeniz Enerji Forumuyla, sorunların tanımlanması ve çözüm önerilerinin oluşturulmasında tarafların katılımı esas alınarak, sonuçlarının ilgili kurumlara iletilerek izlenmesi amaçlanmıştır.

Ülkemizde, enerji politikalarıyla, zengin su kaynaklarıyla olsun, uygulanan ve uygulanması düşünülen enerji yatırımlarıyla olsun, sürekli tartışma konusu olan bölgemizde son yıllarda mobil santraller ve devamında yapılması düşünülen termik santrallerle Sinop ilinde yapılması düşünülen nükleer santraller ön plana çıkmaktadır. Bu Forumda, çok sesli, katılımcı, farklı düşüncelerin bir araya geldiği demokratik bir ortam yaratılmak istenilmiş olup, bu amaçla Türkiye Atom Enerjisi Kurumuna da çağrı yapılmış; ancak, çağrımız olumsuz yanıtlanmıştır.

Sayın konuklarımız; bölgemizde ilk kez düzenlenecek Forumun enerji sorunlarını kurum ve kuruluşlarla tespit etmeye yardımcı olacağını ve çözüm önerilerinin bölgesel katılımları sağlayacağını umut ederek, Forumun gerçekleştirilmesinde katkı ve katılımlarıyla emeği geçen tüm kişi ve kuruluşlara Yönetim Kurulumuz adına teşekkür eder, saygılar sunarım.

SUNUCU Sayın Suat Yılmaz'a teşekkür ederim.

Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Yazmanı Sayın Cengiz Göltaş'ı kürsüye davet ediyorum.

Sayın konuklar, değerli meslektaşlarım; sözlerime başlamadan önce, şahsım ve Elektrik Mühendisleri Odası Merkez Yönetim Kurulu adına hepimizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Öncelikle Samsun Şubemize, böyle bir Forum düzenlediği için, enerji sorunlarını Türkiye'nin gündemine ve EMO'nun gündemine taşıdığı için teşekkür ediyoruz. Aslında Elektrik Mühendisleri Odası olarak, 40. Dönemde İlk Koordinasyon Kurulu Toplantımızda bir karar aldık. Bu dönem, değerli arkadaşımın ifade ettiği gibi, enerji sempozyumlarını düzenlerken, bölgelerin enerji sorunlarını, bu sempozyumu desteklemek ve ülkemizdeki bölgelerin enerji problemlerini tartışmak ve bunu tüm kesimleriyle tartıştırmak, bunun üzerine de 6. TMMOB Enerji Sempozyumunda daha geniş kapsamlı bir çalışmayı yürüt-

CENGİZ GÖLTAŞ
(EMO Genel Merkez YK Yazmanı)

meyi hedeflemiştik. Bu hedef doğrultusunda, İç Anadolu Bölgesinde, Çukurova'da, Antalya'da, Güneydoğu'da enerji forumları düzenledik. Yine önümüzdeki 7-8 Eylül tarihlerinde, aynı zamanda Marmara Enerji Forumunu İstanbul Şubemiz, Kocaeli ve Bursa Şubemiz birlikte düzenleyecekler. Yine aynı tarihler içerisinde Doğu Karadeniz Enerji Forumu düzenlenecek.

Bu forumları düzenlemek, aslında ülkemizin enerji politikalarına ne kadar sorunlu yaklaşıldığını, Elektrik Mühendisleri Odası açısından bu örgütlülüğün meseleyi ne kadar ciddiye aldığına da en somut ifadesidir.

İki yılda bir düzenlediğimiz TMMOB Enerji Sempozyumlarında da, Suat beyin de ifade ettiği gibi, konuyu bütün kesimleriyle; yani sanayicilerle, üniversitelerle, bilim insanlarıyla, kamu kesiminin değerli yöneticileriyle, meslek odalarımızla, uzmanlarla, bütün boyutlarıyla enerjiyi ele alıyoruz. Konuyu sadece elektrik enerjisiyle sınırlandırmayarak, ülkemizin tüm enerji kaynaklarını, üretiminden tüketimine kadar tüm boyutlarıyla tartışılmasını, bir ortak aklın yaratılmasını hedefliyoruz. Biz, enerji demokrasisinin işletilmesinden yanayız. Aslında bu yeni bir deyim gibi görünse de, enerji demokrasisi gerçekten bugün bölgemiz için de, ülkemiz için de, dünya için de çok önemli bir mesele haline geliyor. Bugün baktığımız zaman, gerek gelişmiş ülkelerin kendi aralarındaki, gerekse az gelişmiş ülkelere karşı uyguladıkları politikalarda, enerji kaynaklarına ve teknolojiye sahip olma konusunda çok ciddi bir yarış içerisinde olduklarını görüyoruz. Enerji alanı, bölgemizde yaşanan tartışma ortamlarında da, dünyanın birçok yerinde yaşanan gerilimlerde de en başat konu haline gelmiş durumda.

Elbette Türkiye'de enerji konusunda ciddi bir öngörüye sahip olmak zorunda. Biz, Elektrik Mühendisleri Odası olarak ısrarla, enerjinin bütün boyutlarıyla birçok meselenin altını çizdik. Bunlardan birincisi, enerjide özellikle dışa bağımlılığın azaltılması gerektiği. Bugün yüzde 70'lere varan enerjideki dışa bağımlılık oranının aşağıya çekilmesi gerektiğini ısrarla vurguladık. Bu konuda da atılması gereken önlemler vardı uzun yıllar içerisinde, atılması gereken adımlar vardı. Bu neydi; bir kere, enerji kaynaklarımızın etkin ve verimli bir şekilde kullanılması, bunların bir planlama kavramı içerisinde doğru bir şekilde bu ülkenin gündemine konulmasıydı. Bir kere, kaynaklarımızın kullanımı konusunda, Elektrik Mühendisleri Odası olarak ısrarla politikaların yeniden gözden geçirilmesini savunduk. Yine bu alanda, enerji alanında dünyada gelişen teknolojik gelişmelere bağlı olarak, Türkiye'nin de bir Ar-Ge faaliyeti, gerek kamu kurumlarında, gerek sanayide, dünyanın her tarafındaki değişen teknolojileri dikkate alan ve bu teknolojiyi doğru bir şekilde uygulayan, temiz enerji politikalarına yönelen Ar-Ge yatırım faaliyetlerinin yapılması gerektiği üzerinde durduk ısrarla.

Elektrik Mühendisleri Odası, sadece enerjiyi nasıl üretileceği boyutuyla sınırlandırmayarak, enerjiyi doğru kullanım noktasında da, gerek sanayicisine, gerek vatandaşına, gerek kamuda çalışanlarına, yani yaşamın bütün alanlarındaki her kesime birtakım politikalar önerdi; yani enerji tasarrufu, enerjinin etkin ve verimli kullanılması vesaire. Her kongrede, her sempozyumda, her forumda ısrarla vurguladığımız gibi, bu alan gerçekten çok stratejik bir alan. Özellikle enerjinin önemli bir alt başlığı olan elektrik enerjisinin depo edilememe özelliği, üretildiği anda tüketilme noktasındaki boyutu, enerji konusundaki yatırımların kısa, orta ve uzun vadede önemli bir planlama kavramıyla yapılmasını ve bunun bir doğal tekel olarak korunması gerektiğini önümüze çıkartıyor.

Elbette, üretiminiz ve tüketiminiz açısından şöyle bir öngörüye sahip olabilirsiniz: Ne gereğinden fazla bu alanda bir üretim potansiyelini arttırabilirsiniz, ne de bunun altında kalabilirsiniz. Depo edilememe özelliğinden kaynaklanan şey, bir öngörüye sahip olmak, bu alanda doğru bir politikaya sahip olmak bunun için önemli. Ülkenin nüfusuna, kalkınmasına, sanayileşmesine, yani yaşamın bütün alanlarına hitap eden bir politika anlayışına sahip olmanız gerekiyor. Türkiye böyle bir öngörüü 1980'li yıllardan itibaren maalesef yitirdi. 1984 yılında çıkartılan 3096 sa-

yılı Yasayla beraber enerji alanı, serbestleştirme, özelleştirme, piyasalaştırma gibi kavramlar içerisinde, doğal tekel ve bir kamu hizmeti niteliğinden bağımsız olarak ele alınmaya başlandı. Bu, uluslararası kuruluşların, başta IMF, Dünya Bankası gibi ya da Avrupa Birliği müktesebatı gibi kuruluşların dayatmalarıyla, enerji gibi hayati bir alanda karar verme noktalarında ülkenin yöneticilerinin hem kendi iradesi, hem de sorumlulukları bir kenara terk edilmiş duruma geldi. Son 20-25 yıldır uygulanan bu politikaların sonunda da, maalesef 22 Temmuz sürecinde de hep beraber kamuoyunda tartışıldığı gibi, enerjide bir kriz süreciyle de karşı karşıya kaldı Türkiye.

Bugün tabii bu krizin yaşanması, enerjide arz güvenliğinin ortaya çıkması, son üçbeş ayda ya da son üçbeş senede oluşan bir şey değil. Türkiye'de biz bunun bir sorun olarak ortaya çıkışının ilk işaretlerinin yaşanmaya başladığı dönemler itibarıyla ısrarla bu alana yatırım yapılması gerektiğini söyledik. Hatta 2006 Aralık ayında bir kampanya düzenledik, "Enerjine sahip çık, geleceğini karartma" kampanyası. Çünkü görünen köy artık kılavuz istemiyor. Bu alanda yapılacak yatırımlar bu ülkenin kendi kaynaklarıyla kim tarafından yapılırsa yapılsın, yapılamaz duruma getirilmiştir. Yaptığımız açıklamalarla, ülkenin yaklaşık 41 bin megavat olan kurulu gücünü, Türkiye'deki en düşük seviyelere göre yüzde 6'lar seviyesine ya da en yüksek senaryolarla yüzde 8'ler seviyesinde de olsa, ortalama 2 bin2 bin 500 megavat arasında bir kurulu gücü devreye sokmasını gerekli kılıyordu. Son 4 yıl içinde AKP iktidarının bu özelleştirme politikalarının bir yansıması olarak, bu alana yatırım yapmamasının bir sonucu, önümüzdeki aylar, hatta 2008'in yoğun bir şekilde enerji kriziyle, özellikle elektrik kesintileriyle bizi baş başa bırakacağının ilk sinyallerini yine 22 Temmuz sonrası almaya başladık. Bugün artık bunu sadece Elektrik Mühendisleri Odası söylemiyor; sanayi kesimi, üniversiteler, bilim insanları da ifade ediyor, kamu yöneticileri de ifade ediyor.

Değerli arkadaşlar; 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasasıyla Türkiye maalesef enerji alanında kendi kaynaklarını kullanamaz, kendi dağıtım şebekelerinin bakım ve rehabilitasyonunu yapamaz, kendi üretim santrallerini etkin ve verimli çalıştıramaz bir noktaya gelmiş durumda. Zaten bu bölgesel forumlarda da, her bölgede yaşadığımız bu tıkanıklıkları bütün boyutlarıyla tartışacağız, kamuoyunun bilgilerine sunacağız.

Biz yine 22 Temmuz seçimlerinin hemen arife-

sinde, yayınladığımız Enerji dergisinde, partilerin enerji politikalarına ilişkin olarak programlarında ne öngördüklerini kamuoyuna dergide yansıttık, programlarındaki enerji alt başlıklarını dergide ifade ettik. Burada görüldü ki, 1980'den bu yana aslında sağ liberal politikalarla enerji alanını Türkiye'de yöneten partilerin ismi değişmiş olmasına rağmen, bir yapısal değişim programı altında yapılan uygulamaların hiçbiri değişmemiş. Yani yaklaşık 12 yıl ANAP'ın, 5 yıl Doğru Yol Partisinin, yine son 4-5 yıl içerisindeki AKP iktidarının farklı siyasal programları varmış gibi görünse de, enerji alanında uyguladıkları politikalar Türkiye'yi bir enerji krizinin, açmazının içerisine itmiş durumda. Türkiye'de maalesef, Elektrik Mühendisleri Odasının dönem dönem her yaptığı açıklamanın hayat içerisinde karşılık bulduğunu, doğru çıktığını görüyorsunuz. Aslında hayat içerisinde doğru çıkmak, insanı onurlandıran bir şey; ama enerji gibi, yaşamın bütün alanlarını etkileyen bir noktada bir krizi söylemek, işaret etmek ve bu krizin sonuçlarını bugün toplumun bütün kesimleri olarak yaşıyor olmak çok hoş bir şey değil. Dünya Bankasının en son yaptığı açıklaması da aslında yine ısrarla Türkiye'de bir kriz sürecinin etkilerini, sonuçlarını bizlere yansıtıyor. Tabii, bütün bunları Forum sürecinde tartışacağız.

1990'lı yıllarda bir mobil santral gerçeğiyle karşı karşıya kalmıştır Türkiye. O zaman, 12 adet mobil santral, ülkenin değişik bölgelerinde Türkiye'nin gündemine getirilmişti. Özellikle buralar nerelerdi? 12 tane mobil santralin 5 yıl süreyle yapışlet sözleşmeleri imzalanmıştı. Biliyorsunuz, daha sonra Giresun, Trabzon ve Bartın'da kurulması düşünülen bu santraller oralandaki halkın toplumsal tepkileri nedeniyle vazgeçilmiş, daha sonra 2 x 100 megavat olarak Samsun'da inşa edilmişti. Tabii, AKP'nin ilk yıllarında, Enerji Bakanı yaptığı söylemlerde, bu mobil santrallerin Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılamak üzere doğru bir seçim olmadığını ve bunların çalıştırılmayacağını, öncelikle yerli kaynaklara önem veren, madenlerimizi ve su potansiyelimizi, yenilenebilir enerji kaynaklarını devreye sokacaklarını ifade etmişlerdi. Tabii, bütün bu sürecin nasıl işlediğine baktığımızda, biliyorsunuz, ANAP'lı yıllarda bu mobil santraller gündeme getirilirken, Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliği, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği ya da Hava Kalitesinin Kontrolü Yönetmeliği gibi yönetmelikler bir anda es geçilmiş, yönetmeliklerde değişiklik yapıp, bir hütle yoluyla, 31.12.2002 tarihine kadar kurulacak santrallerde bu yönetmeliklerin aranmaması

Türkiye'nin gündemine sokulmuştu. 3.54 yıl boyunca, kalorifer yakıtı olarak kullanılması bile tehlikeli olan bir yakıt ile Türkiye maalesef, Karadeniz'in en güzel yörelerinden birinde 2 x 100 megavatlık bir santral 3.5-4 yıl hiç çalıştırılmayıp, aynı zamanda tazminat ödemek durumunda bırakılmıştır.

Mobil santrallere gerek var mıydı; elbette ki yoktu. Biz, ısrarla o dönemde de Elektrik Mühendisleri Odası olarak, yine başta Samsun olmak üzere, toplumun bütün duyarlı kesimleriyle beraber Boyabat Barajı'nı işaret ettik, dağıtım şebekelerimizin iyileştirilmesini işaret ettik, bütünlüklü bir enerji politikasını işaret ettik; ama bütün bunlar zaman içerisinde yapılmadı. Karşılığında, yeniden AKP'nin ikinci yılında, yani 60. Hükümetle tekrar bu ülkenin mobil santraller konusundaki sıkıntısı Samsun'da başlatıldı. Biz, ısrarla yine söylüyoruz; bugün artık 1970'li yıllardaki petrol krizinin ardından, sanayileşmiş ülkeler, gelişmiş ülkeler temiz, yenilenebilir enerji kaynaklarının önemini nasıl görmüşlerse, bu alana yatırım yapmışlarsa, bu alanda teknolojilerini geliştirmişlerse, nasıl enerjiyi bir bütünlüklü faaliyet olarak çevreyle uyumlu bir şekilde yönetmişlerse, bugün de bizim ihtiyacımız olan şey budur. Mobil santraller gibi, yine Sinop'ta kurulması planlanan, nükleer lobilerin dayatması olan nükleer santraller gibi, birtakım uluslararası şirketlerin dayatmalarına ihtiyacımız yoktur. Türkiye'nin halen su ve kömür potansiyelinin yüzde 30'unu kullandığı, jeotermal enerjinin yüzde 4'ünü kullandığı, rüzgâr potansiyelinin yüzde 1'ini bile kullanmadığı; güneş, biyokütle, biyogaz gibi yenilenebilir enerji kaynakları konusunda halen yatırım yapmadığı koşullarda Türkiye kirli teknolojilere mahkum edilmek isteniyor. Biz buna ısrarla karşı çıkıyoruz.

Türkiye'de Elektrik Mühendisleri Odası olarak, enerjinin bir kamu hizmeti anlayışıyla yönetilmesi gerektiğini, bugün enerji alanında yapılacak yatırımların doğru bir şekilde planlanması gerektiğini; bu arada, gerek istihdam, gerekse yatırım noktasında merkezi bütünsel yapısının, dağıtım şebekesinden üretimine, iletimine kadar bir bütünlüklü siyaset olarak üretilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bütün bunların zaten bu Forum içerisinde konuşulacağına inanıyorum. Bu nedenle sözlerimi daha fazla uzatmak istemiyorum.

Samsun Şubemizi, böyle bir çalışmayı yaptıkları için tekrar kutluyorum. İki gün boyunca birlikte olacağız, bu tartışmaları birlikte yürüteceğiz. Önümüzdeki dönemde, elektrik kesintilerinin

olmadığı, daha bütüncü politikaların yürütüleceği, yeni bir enerji yönetim anlayışının ipuçları görülüyor maalesef; ama biz kendi alanımızdan, TMMOB bütünselliği içerisinde, enerjinin doğru yönetilmesi noktasında sözümüzü söylemeye, çalışmalarımızı yürütmeye devam edeceğiz. Hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

SUNUCU Sayın Cengiz Göltaş'a teşekkür ederiz.

TMMOB İkinci Başkanı Sayın Hüseyin Yeşil'i konuşmasını yapmak üzere kürsüye davet ediyoruz.

Değerli meslektaşlarım, değerli konuklar, değerli basın mensupları; hepinizi Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Sempozyum hazırlıklarına emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Bunlar bizim önemli çalışmalarımızdır, altyapımızdır.

Aslında bu konuya girmeden önce, bunları hangi ortamda yapıyoruz, o konuda biriki söz söylemek istiyorum. Biliyorsunuz, çok sıkıntılı bir süreçten geçtik. Aslında Türkiye hep sıkıntılı süreçlerden geçti, ama zaman zaman pik noktalara varıyor bu. Geçtiğimiz 5-6 ay öyle aylardı. Seçimler bitti, Türkiye'de neoliberal politikaları sermaye için daha iyi ve daha güvenli sürdürecektir bir parti iktidara geldi, yüksek bir oyla geldi. Ayrıca, bildiğiniz gibi, bu iktidar sadece ekonomik alanda değil; siyasal alanda da kendi siyasal düşünceleri doğrultusunda toplumu şekillendirmek isteyen, örgütlü, siyasal İslâm'ın bir temsilcisi olduğunu da biliyoruz. Dolayısıyla, işimiz sadece ekonomik ya da enerji alanına yönelik şeylerle değil; demokrasi güçleri içindeki yerimizi alarak, onlarla birlikte, anayasaya karşı ve buna benzer uygulamalara karşı hep birlikte mücadele etmemiz gerekiyor.

İşimiz her zamankinden daha zor; çünkü bu ve benzer etkinliklerde, uzmanlık alanlarımızdan yola çıkarak, neoliberal politikaları gün yüzüne çıkaracağız, diğer meslek örgütleriyle birlikte bir karşı duruşu örgütlemeye çalışacağız. Bu nedenle, bugün yaptığımız bu Enerji Forumunun sonuçlarını ve diğer enerji forumlarının sonuçlarını, aralık ayında yapılacak olan Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği VI. Enerji Sempozyumuna taşıyacağız ve orada genel olarak Türkiye'deki enerji konusunda belli somut adımlar atmaya çalışacağız.

Ben buraya gelmeden önce, 60. Hükümetin enerji politikaları bölümüne baktım. 6 sayfa

HÜSEYİN YEŞİL
(TMMOB İkinci Başkanı)

enerjiye ayırmış, ama hep düzyazı; yani “Şu olacak, bu olacak” şeklinde, yeni bir şey yok. Nükleer santral kurulmasının hızlı bir şekilde gerçekleştirileceği, özelleştirmenin hızlı bir şekilde sürdürüleceği ifadeleri eskiden olduğu gibi şimdi de devam etmektedir.

Aslında biz, her zaman ve her yerde dile getiriyoruz; Türkiye'yi ve özellikle bu bölgeyi ilgilendiren mobil santraller, nükleer santrallerden elde edilecek elektrik enerjisine ihtiyacımız yoktur. Bunu defalarca söyledik, ama anlatamıyoruz. Devlet Su İşleri ve Elektrik Etüt İdaresi tarafından yapılan bazı çalışmalarda, Türkiye'nin hidrolik enerji potansiyelinin 170 milyar kilovat/saat civarındadır. Bu da 48 bin 500 megavat ilave güce tekabül etmektedir. Bu 170 milyar kilovat/saat, aslında EPDK tarafından HES'leri yapmak için başvurulardaki 150 milyar kilovat/saat düşünürsek, bu rakamın doğru bir rakam olarak görülüyor. Yani özel sektör küçük HES yapmak için başvuruyor ve bunların kapasitesi şu anda 150 milyar kilovat/saat.

Yıllardır MTA'ya gerekli ödeneklerin verilmesi sonucu ihmal edilmiş olan kömür aramalarına yeniden ağırlık verilmesi halinde, bugüne kadar tespit edilmemiş yeni rezervlerin de bulunmasıyla, linyit rezervimizin 10 milyar tonu geçeceği bilinmektedir. Yine doğalgaz rezervimiz 8 milyar metreküp olarak tahmin edilmekte; ancak, Trakya ve Batı Karadeniz açıklarında bulunan doğalgaz, bu rezerv miktarının hızla artacağı işaretini vermektedir. Rüzgâr enerjisi rezervinde yer alan 48 bin megavat kapasite... Bunlar devletin rakamlarıdır, yani bunları biz uydurmuyoruz. Güneş enerjisine dayalı elektrik enerjisi üretim kapasitesi için tahmin yapılmamış. Yıllık 2 bin 600 saatlik ortalama güneşlenme süresiyle bu alanda ciddi bir kapasitenin olduğunu söylemek mümkündür. Bütün bunlar Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 2002 yılından bugüne

kadar öngördüğü ilave 55 bin 500 megavat kapasite, yıl bazında 114 bin megavat bir güç bununla sağlanabilecektir. Yine Enerji Tabii Kaynaklar Bakanlığının enerji talebi projeksiyonlarına göre, 2020 yılı için 520 milyar kilovat/saat öngörülmekte.

Peki, bizim kendi kaynaklarımızla bu hedeflere ulaşmak mümkün müdür; evet, mümkündür. Yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının değerlendirilmesine ağırlık veren, enerji kullanımında verimlilik artışını, sanayi ve konutlarda ciddi tasarruf sağlayan, kamusal çıkarları gözeten; stratejik bir planlama isteyen, benimseyen bir yönetim anlayışıyla, Türkiye'deki mevcut kaynakların devreye alınmasıyla, bu hedeflere ulaşmak, hatta geride bırakmak mümkündür. Bu nedenle, enerji sorununa çözüm olduğu iddiasıyla dayatılan, teknoloji ve yakıt yönünden dışa bağımlı, atık sorununu çözememiş nükleer santraller için öngörülen 5 bin megavatlık kurulu güçle ulaşılabilecek olan üretim miktarının 9 katına, yerli, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarıyla ulaşmak mümkündür.

Türkiye, bugüne kadar enerji ihtiyacını esas olarak yeni enerji arzıyla karşılamaya çalışmıştır. Yine verimlilik konusunda hiçbir şey yapmamıştır ki, verimlilikle yüzde 50 civarında tasarruf da sağlanabilecektir. Enerji ihtiyacını karşılamak için çok pahalı yatırımlar yapılmış ve diğer yandan da kayıplar devam ederek, enerjideki dışa bağımlılık en ciddi boyutlara ulaşmıştır.

Bu söylediklerimizi bu Forumda bir kez daha tekrarlayacağız, bölgenin sorunlarını konuşacağız, bölgenin sorunlarını tespit edeceğiz ve bu tespitlerimizi kamuoyuna ve yetkililere sunacağız. Bu konuda oldukça inatçı olduğumuz bilinmektedir. Aslında biz sadece eleştirmiyoruz, eğer doğru bir şey görürsek de buna katkı da sunuyoruz. Bunun en son örneği Enerji Verimliliği Yasasıdır. Özellikle Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği ve Elektrik Mühendisleri Odası, Makine Mühendisleri Odası son derece büyük çalışmalar yapmışlardır. Eksiklerine rağmen desteklediğimiz bir yasadır. Örneğin, en son bir Enerji Verimliliği Kurulu vardır bu Yasa gereği. Biz, bu anlamda bir Enerji Verimliliği Çalışma Grubu oluşturarak, oradaki bütün yönetmelikleri ve yasaları buraya taşıyacağız ve buradaki önerileri de oraya taşımaya çalışacağız, öneride bulunacağız. Yani şunu söylemek istiyorum: Biz hep, "Hep eleştiriyorsunuz, elinizi taşın altına koymuyorsunuz" diyorlar; aslında olumlu bulduğumuz birtakım konularda da üstümüze düşeni yapmaya çalışacağız.

Bu Forumda emeği geçen herkese teşekkür ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.

OLGUN SAKARYA
(*EMO Onur Kurulu Başkanı*)

SUNUCU Sayın Hüseyin Yeşil'e teşekkür ediyoruz. Orta Karadeniz Bölgesi Enerji Forumu açılış bildirisini sunmak üzere, EMO Onur Kurulu Başkanı Sayın Olgun Sakarya'yı kürsüye davet ediyorum.

Sunumuma başlamadan önce, TMMOB adına EMO'nun Sekreteryalığını yürüttüğü VI. Enerji Sempozyumuyla ilgili kısaca bir bilgi vermek istiyordum; ama sağ olsun, Cengiz arkadaşımız yeteri kadar bilgi verdi. Ben, sadece o bilginin ışığında sizleri VI. Enerji Sempozyumuna davet ediyor ve sizleri aramızda görmekten mutluluk duyacağımızı ifade etmek istiyorum.

VI. Enerji Sempozyumunu bizler, enerji alanının uluslararası kuruluşların yönlendiremeyeceği, dünyada ve ülkemizde yaşanan güncel gelişmeleri içerecek biçimde ve her yönüyle irdeleceği, ulusal ve kamusal çıkarları savunan politika ve önerilerin tartışılacağı bir platform olması amacıyla düzenlemekteyiz. Yine ifade ediyorum; eğer katılım sağlarsanız, bizleri memnun edersiniz.

Orta Karadeniz Enerji Forumunda her ne kadar anahtar kelime enerji olsa da, elektrik mühendisleri olarak bizlerin enerji kelimesini duyduğumuzda ilk aklımıza gelen elektrik enerjisi olmakta. Ben de bu anlamda buradaki sunumumda daha çok elektrik enerjisi üzerinde piyasada yaşanan faaliyetleri ve uygulamaları dile getirmek istiyorum.

Bugün elektrik piyasasında olup bitenleri size aktarmak üzere bir sunum hazırladım. Sunumuma geçmeden önce kendimi sizlere tanıtayım. İsmim Olgun Sakarya. Elektrik mühendisiyim, Elektrik Mühendisleri Odası Onur Kurulu Başkanım. Aynı zamanda, TEDAŞ Genel Müdürlüğü Ar-Ge Daire Başkanlığında Planlama Mü-

dürlüğü yapmaktayım. Bugünkü sunumumun konusu da Elektrik Piyasası Faaliyetleri. İçinde bulunduğumuz bu elektrik piyasasında acaba neler olup bitiyor, bunları sizlere aktarmak istiyorum.

Ülkemiz elektrik piyasası, 2001 yılının Mart ayında çıkartılan 4628 sayılı Yasayla kamunun piyasa dışına itildiği ticari bir alan şekline dönüştürüldü. Biraz önce konuşmacı arkadaşlarımız da bunu ifade ettiler. Kamunun yatırım yapmadığı, yatırım yapmasının yasaklandığı bir ortamda yatırımların özel sektör tarafından yapılacağı, rekabet yaratılarak elektrik fiyatlarının ucuzlayacağı, yine rekabet sonucu kalitenin artacağı öngörülmüştü; ama 2001 yılından günümüze gelindiğinde, bugün elektrikte arz güvenliğiyle karşı karşıya kaldık. Hakikaten, 2001 yılından bu yana söylenenler gerçekleşti mi? Birkaç somut örnekle, sizlerin çok fazla zamanını almadan bunlara değinmek istiyorum.

Önce 4628 sayılı Yasadan biraz bahsetmek istiyorum. 4628 sayılı Yasa, elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreye uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında, özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik piyasasının oluşturulması ve bu piyasada bağımsız bir düzenleme ve denetimin sağlanması amacıyla çıkarılmıştır. Kelimelere tek tek baktığımızda, hakikaten parlak, cilalı kelimeler. Kulakları çınlasın, bizim Oda Başkanımız Sayın Kemal Ulusaler'in ifade ettiği gibi, rekabeti kazdııkça, altından zam çıkıyor, pahalılık çıkıyor. Bakalım, hakikaten bunları mı çıkıyor, şimdi göreceğiz.

4628 sayılı Yasayla, daha önce kamunun düzenlediği bir elektrik piyasası yapısından, piyasa kurallarının geçerli olduğu, rekabetçi, serbest bir piyasa yapısına geçilmiştir. Yine 4628 sayılı Yasada, müşteriler iki sınıfa ayrılmıştır; serbest tüketiciler, serbest olmayan tüketiciler" şeklinde. Serbest tüketiciler için, bugün içinde bulunduğumuz koşullarda tüketici limiti 3 milyon kilovat/saattir. Serbest olmayan müşterilere ait tarifeler halihazırda piyasa katılımcıları tarafından belirlenerek, EPDK tarafından onaylanmaktadır. Şu anda dağıtım şirketlerinin tamamı kamunun elinde olduğu için, Kayseri ve Civarı Elektrik'i saymıyorum; o da henüz piyasada faaliyet gösteren, lisans almış bir dağıtım şirketi değildir şu anda tarifeler kamunun elinde olan dağıtım şirketleri tarafından hazırlanmakta ve EPDK tarafından onaylanmaktadır. Tabii, eğer biraz önce Hüseyin beyin de ifade ettiği Hükümetin progra-

mındaki vaatleri gerçekleşir de, dağıtım özelleşmesine hız verilir, dağıtım şirketleri özelleştirilirse, bundan böyle tarifeleri dağıtım şirketleri hazırlayarak, EPDK'nın onayına sunacaklardır.

4628 sayılı Yasanın en önemli sıkıntularından biri, merkezi olarak yapılan planlama anlayışından, piyasa katılımcılarına dayalı dağıtım bir planlama anlayışına geçilmesidir. Burada, dağıtım şirketleri talep tahminlerini yapacaklar, iletim şirketine bildirecekler, iletim şirketi yetkili şirketinin de müşterisi olan kesimin talep tahminleriyle birlikte üretim kapasite projeksiyonu yapacak, EPDK'ya verecek. Bu arada da üretim şirketleri diledikleri yerde, diledikleri güçte, diledikleri zaman, yani tamamen ticari tercihlerine göre üretim santrali yapacaklar ve piyasa koşulları içerisinde, rekabetçi bir ortamda elektriğin ticaretiyle uğraşacaklar. Düşünebiliyor musunuz, bir üretim şirketi, ülkenin herhangi bir yerinde 1000 megavatlık bir santral yapıyor, EPDK'ya lisans başvurusunda bulunuyor, lisansını alıyor ve faaliyete geçiyor. Tabii, üretim santralının yapılmasıyla iş bitmiyor; planlamanın bir bütün olarak değerlendirilmesi lazım, merkezi yapı içerisinde bütünlüklü bir anlayışla yapılması lazım. Üretim santralının iletim şebekesine bağlantısı ve o üretim kaynağının tüketim noktalarına iletilmesi, iletdikten sonra da tüketim noktalarında dağıtılması gerekiyor. Bunların bir eşgüdüm içerisinde yapılması gerekiyor. Ama tabii, özel sektörün ne zaman, nerede, ne şekilde bir yatırım yapacağını kestirmemiz mümkün değil. Dolayısıyla, planlama anlayışında ne yazık ki böyle bir sıkıntı yaşanıyor.

Yine 4628 sayılı Yasa içerisindeki arz güvenliğinden bahsetmek istiyorum. Arz güvenliğini kısaca, enerjinin, gereksinim duyulduğu zamanda, gereksinim duyulan miktar ve kalitede sunulabilmesi yeteneği olarak tanımlamak mümkündür. Arz güvenliğinde, primer kaynak arasındaki denge, bu kaynakların yerli ve ithal oranları, ithal kaynakların da ülke çeşitliliği arz güvenliğiyle birebir ilgili olan hususlardır.

Arz güvenliğini değerlendirmesi yapılırken, tabii ki, üretim, iletim, dağıtım ve pazar faaliyetleri için eş zamanlı olarak sağlanması gereklidir. Eğer bunlardan herhangi birinin ayağını kısa tutarsanız, istediğiniz sonuca ulaşmanız mümkün değildir. Çünkü en doğru planlama, enerji darboğazı yaratmayacak kadar erken, yatırım israfı yaratmayacak kadar da geç yapılan planlamadır. Bu prensibi hiçbir zaman unutmamız gerekir.

4628 sayılı Yasadan kısa başlıklar altında bilgiler vermeye çalıştım, arz güvenliğini anlatmaya

çalıştım. Özellikle arz güvenliğine geçmemin nedeni, günümüzde arz güvenliğinin tehdit altında olduğu yazılı ve görsel basında sık sık çıkıyor. 22 Temmuz sürecinde de bu çok yoğun bir şekilde tartışıldı. Bu bölgede oldu mu, bilmiyorum; ama duyduğumuz kadarıyla ben TEDAŞ çalışanı olmama rağmen “duyduğumuz kadarıyla” diyorum, çünkü ben de bilmiyorum haziran, temmuz ve ağustos aylarında çeşitli bölgelerde bölgesel kesintiler yapıldığını öğrendik. Kesintiler hissettirilmeden, arz güvenliğinde yaşanan sıkıntının giderilmesi sağlanıyor.

Bu çerçeve içerisindeki piyasa faaliyetlerinin son bir yıllık süreciyle ilgili birkaç uygulama konusunda sizlere bilgi vererek, piyasanın nasıl işlediğini açmaya çalışacağım. 1 Temmuz 2006 tarihinde –sizler sanıyorum basından izlemişsinizdir tüketimin yoğun olduğu saatlerde, ülkemizin Batı Bölgesindeki 13 ilimizi kapsayan bir kesinti yaşandı. Yaklaşık 6 saatlik bir kesintiydi bu. Bu kesinti hakkında sizlere kısaca bir bilgi vermek istiyorum.

1 Temmuz 2006 günü, saat 21.00 civarında, Bursa Doğalgaz Çevrim Santralini Bursa 380 kilovoltluk organize sanayi trafosuna giden bir hatta bir arıza meydana geldi. O kesinti, bölgede ciddi anlamda bir yük kaybına neden oluyor. O saat itibarıyla bölgede 5100 megavatlık bir talep var. Bu talebin 3400 megavattı bölgedeki üretim santrallerinden karşılanıyor. Bu talebin yaklaşık 1700 megavattı da ulusal şebekeden, enterkonekte şebekeden sağlanıyor. Tabii, Bursa Doğalgaz Çevrim Santrali servis harici kalınca, sistemde bir dengesizlik oluşuyor. TEİAŞ’taki ilgili birimler olaya müdahale ediyorlar. Yaklaşık 21.3021.45 civarında sistem yavaş yavaş toplanmaya başlanıyor. 1 Temmuz tarihi itibarıyla, henüz daha Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğine ilişkin uygulamaların başlamadığı bir dönemde, saat 22.00’deki tarife değişikliği nedeniyle, 21.50’de işletmede bulunan bir özel sektör hidrolik santrali, Milli Yük Tevzi Merkezinin “Üretime devam et!” talimatına karşın, talimatın şifahi olamayacağını, yazılı olması gerektiğini, yazılı talimatın başlıklı kağıtla olması gerektiğini, başlıklı kağıtla olması sağlandıktan sonra da bir başka gerekçeyle üretimine ara veriliyor. Çünkü saat 22.00’de ucuz tarifeye geçiliyordu. Ucuz tarifede üretim yapıp piyasaya vermemek için, 390 megavatlık santralini susturuyor.

Aynı şekilde, o bölgede faal olarak çalışan, yaklaşık 130-150 megavat civarında irili ufaklı kapasiteye sahip otoproduktörler de aynı ticari kaygılarla üretimlerini sonlandırıyorlar. Tabii,

sistem zaten bıçak sırtında, arızadan dolayı bir sıkıntı yaşanmış ve tüketimin de çok yoğun olduğu bir saat. Tarih 1 Temmuz 2006, bölge turizm bölgesi, sanayi bölgesi. Bir anda yaklaşık 500 megavatlık bir üretim gücü de sistemden çıkınca, o bölgesel çökme diye ifade edilen kesinti yaşanıyor üretimde ve sistem 6 saatte ancak toparlanıyor.

Tabii, o günkü şartlarda elektrik piyasasının içinde bulunduğu koşullarda, üretim şirketleri açısından baktığımızda veya özel sektörden baktığımızda, herkesin doğal hakkı. Adam ticari faaliyetini düşünüyor, ticari kârlılığını düşünüyor, kamu anlayışını düşünmüyor ki, “Onu devlet düşünsün” diyor.

Sonuçta, o güne kadar “Doğalgaz fiyatları ucuz, elektrik üretiminde zarar ediyoruz” diyen üreticiler herhalde amaçlarına ulaşıyorlar. O konu hakkında bir manipülasyon var mı, yok mu, onu yetkililer inceleyecekler. EPDK, o konuda bir soruşturma açtı; ama sonucu ne çıktı, ben duymadım. Duyan varsa, anlatırsa memnun oluruz; ama sanırım ki, bir şey çıkmayacak.

Tabii, bu kesintiden ülkemiz ekonomisi o tarih itibarıyla oldukça büyük bir zarar gördü. Aynı şekilde, bu kesintinin sosyal yaşamdaki etkisini en çok o bölgedeki insanlar yaşadı. Bu kesintiyle ilgili ilk açıklamalarda bir arıza kaynağı gösterilmişti; ama daha sonra yapılan incelemeler, 6 saat süren bir kesintinin arızanda kaynaklanmadığını gösterdi.

1 Temmuzdaki bu ikazdan sonra hemen bir toplantı trafiği düzenleniyor ve 1 Ağustos 2006 tarihinden itibaren Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliğini uygulamak üzere devreye sokuyor. Halbuki, Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği 21.12.2004 tarihli ve 25677 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmişti. 2004’ün 12. ayında yürürlüğe girmesine rağmen, 1 Ağustos 2006’ya kadar, yani yaklaşık iki yıllık bir süre içerisinde uygulanmamış. 1 Temmuzdaki kesinti, akabinde gelişen toplantılar sonucu, 1 Ağustos 2006 tarihinden itibaren Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği devreye girdi. Bu Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği ne getiriyordu, bir de ona bakalım.

Önce dengeleme ve uzlaştırmayla ilgili kısa bilgiler vermek istiyorum. Dengeleme ve uzlaştırma, aktif elektrik enerjisinde arz ve talebin gerçek zamanlı olarak dengelenmesi; yani tüketimle üretimin eşzamanlı olarak dengelenmesi ve piyasa katılımları sonucu oluşacak alacak ve borçların mali açıdan, bir merkez tarafından uz-

laştırılması ki, bu merkezin adı şu anda Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi, TEİAŞ'a bağlı bir başkanlık olarak görev yapıyor.

Dengeleme, sistem işletmecisi tarafından yürütülen sistem işletmecisi şu anda TEİAŞ'tır, TEİAŞ'ın Milli Yük Tevzi Merkezidir, TEİAŞ'ın talimatları doğrultusunda sisteme girer ve çıkarlar üretim santralleri a. yük alma tekliflerinin kabul edilmesi suretiyle dengeleme birimlerinin üretimlerini artırılması; b. yük atma tekliflerinin kabul edilmesi suretiyle dengeleme birimlerinin üretimlerinin azaltılmasıdır. Yani talep çok olunca, x santrale, "Hemen şu saatlerde sisteme girin ve yük alın" diye talimat verir, dengeleme birimi olarak kaydını yaptırmış olan o üretim şirketine ait santral de bu saatlerde sisteme dahil olmak üzere o talebi karşılamaya çalışır. Sistemde talep düşünce, santrallerin bir kısmının da servisten çıkması gerekmektedir. Yine aynı şekilde, Milli Yük Tevzi tarafından verilen talimat doğrultusunda, bazı santraller talep düşünce sistemden çıkarlar. Yük alma, yük atma talimatı denilen bu talimat da bu şekilde gerçekleşmektedir.

Dengeleme birimleri önce TEİAŞ'a kaydını yaptırıyor. Yönetmelikte bunlarla ilgili koşullar bellidir. 20 megavat ve üstündeki kurulu güce sahip üretim santralleri dengeleme biriminin birer aktörü oluyorlar. Bunlar gün içerisinde yük alma ve yük atmaya ilişkin fiyatlarını da Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezine bildiriyorlar. 27 Aralık 2006 günü, yine olağan koşullar içerisinde sistem işletilirken, 17.00-18.00 saatleri arasında bir arz açığı oluşuyor. Talep artıyor, üretim yok; üretimi arttırmak için, dengeleme birimine daha önce müracaat etmiş, yani kaydını yaptırmış ve o gün için 17.00-18.00 saatlerine ilişkin fiyat teklifini sunmuş bir üretim tesisi Milli Yük Tevzi tarafından ikaz edilmek suretiyle yük alıyor. O yük alma talimatının verilmesiyle ilgili, sonuçta 1 megavatlık kapasitenin firmanın verdiği teklif doğrultusunda, sistemin marjinal fiyatları megavat başına 1100 YTL.'ye çıkmıştır.

Yani o ana kadar oluşmuş sistem marjinal fiyatlarının yaklaşık 6-7 katı oranında çıkıyor. O saat içerisinde sisteme girmiş bütün üretim santralleri, bütün şirketlere ait üretim santralleri piyasada aynı rakam üzerinden işlem görüyor.

O günlerde yapılan yorumlarda, bu 1100 YTL.'ye teklif veren firmanın, bir demirçelik fabrikasının 100 megavatlık otoproduktör santralının 80 megavatını kendisi kullandıktan sonra, aradaki 20 megavatını piyasaya bildirmesi

sonucu verdiği rakam olduğu öğrenildi. Yani 20 megavatlık bir arz açığını kapatmak için, o günkü tarih itibarıyla kamunun zararı yaklaşık 3-3.5 trilyon civarında oluşmuş. Tabii, sadece o bir saatlik olay değil bu. Bu sistem marjinal fiyatlarının o saat içerisinde o rakama ulaşmasıyla birlikte, o ay içerisindeki bütün elektrik fiyatları da değişiyor. Piyasa Mali Uzlaştırmadan enerji alan -ki, şu anda tek müşterisi dağıtım şirketleridir dağıtım şirketlerinin elektrik fiyatları normalden yüzde 30, yüzde 40 oranında pahalıya mal oluyor. O bir saatlik açığın bedelinin 3-3.5 trilyon civarında olduğunu basın da yazmıştı.

Bakın, o günkü rakamlar, gün içerisindeki rakamlar burada açık olarak gözüküyor. Genelde tüketimin az olduğu saatlerde rakamlar düşük, sonra artıyor ve bu saatte böyle bir rakama çıkıyor. TEİAŞ'ın sayfasında da bunu görmeniz mümkündür.

Dağıtım şirketleri ikili anlaşma yapmak suretiyle TETAŞ'tan ve Elektrik Üretim A.Ş.'den, Elektrik Üretim A.Ş.'nin de portföy şirketlerinden, yani kamudan belli miktarda elektrik alıyorlar. Ama talebin tamamını kamuya ait şirketlerden karşılamaları şu an için mümkün değil; çünkü kamuda zaten arz açığı var. Bu sefer, açık kalan miktarlarını Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezinden almak zorunda kalıyorlar. Yaklaşık bu oran da yüzde 5-10 arasında. Yani yılda 120 milyar kilovat/saat elektrik tüketiliyor Türkiye'de TEDAŞ kapsamında; ama açık kalan miktarını Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezinden almak zorundalar. Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezinden aldığı, o ayki sistem dengesizlik fiyatı neyse, fatura onun üzerinden geliyor. Sistem dengesizlik fiyatlarını da bu saatlik sistem marjinal fiyatları belirliyor. 30 gün 24 saatin fiyatlarının bir anlamda ortalaması sistem dengesizlik fiyatlarını oluşturuyor. Bu rakamlar ne kadar yüksek olursa, aylık sistem dengeleme fiyatı da o kadar artıyor. Dolayısıyla, o aldıkları yüzde 5-10 veya yüzde 1 fazla elektriğin fiyatı da artmış oluyor.

Dağıtım şirketleri şu anda kamunun elinde, kamu da elektrik fiyatlarına zam yapmıyor; ama özel sektörde olsa, bu böyle olmaz. Özel sektör bütün bunları ya yansıtmak zorundadır ya da mutlaka bir çözüm bulur; her ne kadar tarifeleri EPDK tarafından onaylanıyor olsa da, mutlaka bulur. Bunun çözümü de, bulunma yöntemi de vardır.

Bugün, yani 27.12.2006 günün 1100 liralık fiyatı sistem dengesizlik fiyatının aylık ortalamasının normalde 130-140 bin lira olan fiyatını 160 liraya çıkarmış o ay için. Milyon kilovat/saatler-

den bahsediyorsunuz; yani 20 bin lira aslında çok ufak bir fark gibi görünüyor, ama çok büyük bir fark. Bunu milyon, milyar mertebesine vurduğunuzda, çok büyük bir rakama ulaşıyor.

Bugün **PMUM** elektrik alan bir dağıtım şirketinin TETAŞ'tan ve EÜAŞ'tan aldığı elektriğe göre birim fiyatının en iyimser rakamıyla 30 bin lira farkı vardır; yani bir kamu şirketi olan Yeşilirmak Elektrik A.Ş., EÜAŞ'tan veya TETAŞ'tan elektrik alsa 100 bin liraya alırken **PMUM** alınca 130 bin lira yapıyor. Yani bu, bir ayda –Türkiye geneli için söylüyorum eğer yüzde 10 bir açık varsa 30 trilyon yapar; yüzde 5'ini kurumdan alıyorsa 15 trilyon yapar. 15 trilyon aylık fazladan rakam üzerinden hesap edersek, yılda 180 trilyon gibi bir para yapar.

Üretim şirketlerinin hiç doğalgaz pahalılığından bahseden bir açıklamalarını duyuyor musunuz? DUY'dan sonra kesildi. Onlar şimdi kâr ediyorlar, kâr ediyorlar da, bu para nereden karşılanıyor; bu para şu anda dağıtım şirketlerinin üzerine yük olarak biniyor. Ama dağıtım şirketleri de zam yapmıyor; yani bize de yansımıyor gibi gözüküyor, ama aslında dolaylı vergilerden yine bizlere yansıyor.

Sonuç olarak, geçen sene 1 Temmuzda başlayan bu kesinti, 1 Ağustosta uygulamaya konulan DUY'un kısaca şu anda piyasa faaliyetleri üzerindeki etkisini anlatmaya çalıştım. Piyasa şu anda böyle işliyor. Buna rağmen herhangi bir üretim yatırımında artış yok. Biraz önce arkadaşımız ifade ettiği düşük senaryoya göre yüzde 66.5 talep artışında bile 2000-2500 megavatlık bir kapasitenin mevcut kapasitemize her yıl eklenmesi gerekirken, 4 yıl boyunca özel sektörün yapmış olduğu üretim yatırımının yıllık ortalaması 7 bin megavat. Arz güvenliği tehdit altına girmez de, ne olur bu ülkede?! Şu anda arz güvenliği tehdit altında. Tabii, üretim ve tüketim dengesinin böylesine başa baş gittiği gelişmekte olan bir ülkede, talep artışının da çok hızlı yükseldiği bir ülkede, ülkemizde, piyasa koşullarının, özel üretim şirketlerinin, özel şirketlerin ticari tercihlerine terk edilmesi bu sonuçları doğuruyor.

Biraz önceki tabloda gösterilen o 1100 liralık rakamın bir manipülasyon olmadığını kim ispatlayabilir? Piyasa faaliyetlerinin çok sayıda şirket tarafından yürütülmesi, her şirketin sorumluluklarının ve ekonomik önceliklerinin farklı olması,

gerektiğinde sistem işletmesi ve kamu hizmeti anlayışının göz ardı edilebilmesi, piyasa içindeki faaliyetlerde sağlıklı bir koordinasyonun sağlanamaması ki, bugün kamuya ait şirketler arasında bile EPDK'yla aralarında çelişki vardır gibi hallerde sorunlarla karşılaşılması mümkün değildir. Serbestleştirme ile merkezi planlama anlayışından, piyasa katılımcılarına dayalı dağıtım bir planlama anlayışına geçilmiştir. Elektrik enerjisi planlaması, üretim, iletim, dağıtım ve tüketimin bütüncül bir anlayış içinde değerlendirildiği merkezi bir yapı içinde ele alınmalıdır. Aksi halde, arz ve talebin birbirine çok yakın seviyede olduğu, yüksek ve hızlı talep artışının olduğu ülkemizde bunun bedeli çok ağır olabilir. Bunun somut bir örneği de Amerika'da yaşanan Kaliforniya krizidir. Aslında bizim bunlardan ders almamız gerekmektedir.

Benim kafamda hep bir soru işareti var; o soru işaretini sizlerle paylaşmaya çalışacağım. Eğer hakikaten arz kapasitesinde bir sıkıntı varsa, bu yaz, haziran, temmuz, ağustos aylarında bu kapasite eksikliğinden dolayı kesintiler gezdiriliyor olabilir. Çünkü çeşitli bölgelerden duydum; Ege'de, Akdeniz'de, Karadeniz'de, Fırat bölgesinde 50'şer megavatlık, 100'er megavatlık, toplam gün içerisinde 700-800 megavatlık kesinti yapılmak suretiyle kısıtlama yapılmış. Bu, arz kapasitesinin eksikliğinden kaynaklanabilir. Eğer böyleyse, seneye işimiz çok zor, hakikaten önümüzdeki günlerde işimiz çok zor. Ama diyorum ki, acaba bunu da kurtaracak kapasitemiz var da, şu Kaliforniya krizi gibi, manipülasyona açık rakamlar geliyor da, onları sisteme almamak için bir kesinti mi gezdiriliyor? Yani 40 megavatlık bir üretim talebi karşılayamaz, o an için piyasa katılımcılarının verdiği fiyatlar belki hakikaten çok yüksek seviyededir, kesintiye gidilebilir. Olmaması gerekir, ama gidilebilir belki diye düşünüyorum. Çünkü piyasada her şey çok açık, şeffaf bir şekilde, insanların gözü önünde cereyan etmiyor. Firmaların ne teklifler verdiği ticari sır olduğu için gizli kalıyor. O andaki kapasite nedir, üretim nedir, onları da bilemiyorum. İnsanın kafasına böyle bir sürü soru geliyor.

Sonuçta, serbest piyasa küçük tüketicilere, Yasanın “düşük maliyetli” vadinin aksine, gerçekten de pahalılık getiriyor. Yaşanan ve yaşanması muhtemel bu tür olumsuzluklar ve değişikliklerde de, her zaman olduğu gibi yine bizler zarar görüyoruz.